

Bygg i trä

Bygg i trä genomförs av Skogsindustrierna i samarbete med bygg- och trävaruhandeln.

Byggbeskrivningarna och bygg-dvdfilmerna är uppdelade i fyra serier: **invändigt**, **utvändigt**, **renovering** och en **allmän** om material, tillbehör och hobbysnickerier. Alla byggbeskrivningar finns också på vår hemsida. Där finns även en interaktiv tjänst som ger möjlighet att måttanpassa utvändiga byggprojekt efter egna förutsättningar samt skriva ut arbetsritningar, materialspecifikation och underlag för bygglovsansökan.

För fler tips och idéer om god träanvändning besök:

www.byggbeskrivningar.se

Allmänt

- Bygglov Byggnämnan*
- Bra att veta om impregnerat trä*
- Nymålning
- Måla utomhus*
- Bra att veta om trä*
- Skruv- och Spikguide*
- Snickarskola*
- Måla inomhus
- Bra att veta om limträ
- Limträ – Dimensioneringstabeller
- Bra att veta om träskivor

Utvändigt

- Altan*
- Trädäck på mark*
- Bryggor*
- Carport*
- Tilläggsisolering av fasad*
- Garage*
- Boden*
- Trappor*
- Grindar*
- Staket och plank*
- Bockar*
- Enkelboden*
- Enkelstugan*
- Tak över uterum*
- Trädgårdsmöbler*
- Lekstuga*

Förstukvist*

- Lusthus*
- Utedass*
- Trädgårdskompost*
- Cykelförråd*
- Utvändiga träpaneler
- Skateboardramper
- Jakttorn
- Gästboden
- Relaxboden
- Trädgårdsboden

Invändigt

- Bastu*
- Invändiga träpaneler*
- Lägga trägol*
- Snickra med limfog
- Montera lister och profiler

Renovering

- Byta fönster*
- Montera dörr*
- Bygga innervägg*
- Takpåbyggnad
- Tillbyggnad

Faktablad: Så här många löpmeter behöver du till 1 m²

* Finns även som film i Bygg i trä-boxen (bygg-dvdfilmerna)

Innehållet i byggbeskrivningen bygger på information som tillhandahållits av olika experter och materialleverantörer. Föreningen Sveriges Skogsindustrier tar inte något ansvar för skada som må orsakas på grund av innehållet i byggbeskrivningen.

Rättigheterna till innehållet i denna byggbeskrivning tillkommer Föreningen Sveriges Skogsindustrier. Innehållet skyddas enligt upphovsrättslagen. Missbruk beivras. Kopiering av innehållet är förbjudet.

© Föreningen Sveriges Skogsindustrier, 2009

Byta fönster

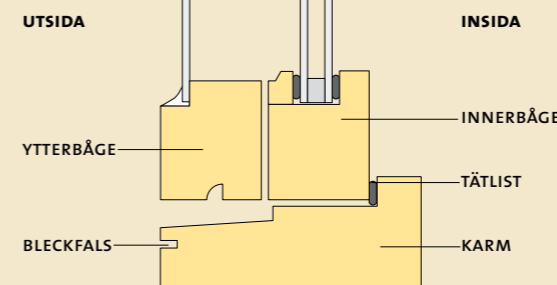
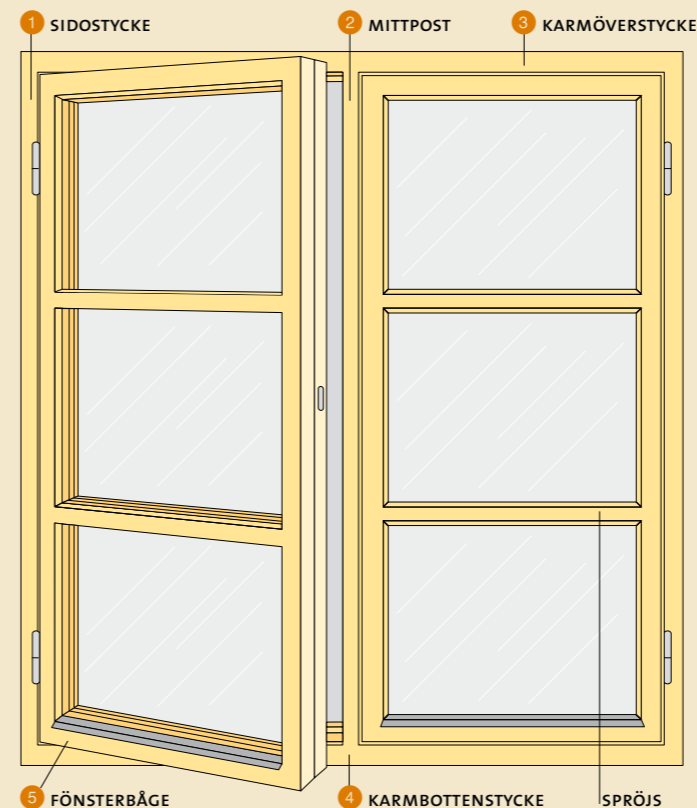

Byta fönster

Ofta byter man fönster för att det är alltför skadat för att kunna repareras. Små defekter på ett träfönster, såsom bågar som går isär i hörnen, kan lagas med hörnjärn.

Att byta fönster för att ge byggnaden ett nytt utseende är inte att rekommendera då det kan bryta mot byggnadsstilen. Däremot kan det från energisynpunkt finnas skäl att byta fönster.

Alla mått är i mm där inget annat anges.

Fönsterhålet

Välj ett fönster vars höjd och bredd är 15–20 mindre än fönsteröppningen i väggen. Väljer man ett fönster som är större än fönsterhålet måste öppningen vidgas och den befintliga stommen flyttas. Det kräver en balk ovanför fönstret för att föra ned takkonstruktionens laster vid sidan om fönstret. Ett felaktigt utförande kan medföra spänningar i fönstret, undvik därför sådana ingrepp. Observera att förstoring av fönsterhållets storlek kräver byggnadsnämndens godkännande.

Att tänka på

Om det nya fönstret inte har samma utseende eller placering som det gamla, måste man kontakta byggnadsnämnden för godkännande. Om byggnadsnämnden bedömer att det väsentligt påverkar byggnadens yttre, måste man söka bygglov. Läs mer i Byggbeskrivning Bygglov Byggnämnan.

På vissa fönster ställs brandskydds krav, vilket ofta framgår av den ursprungliga bygglovsritningen. Kontrollera också om försäkringsbolaget ställer särskilda krav på fönstren, till exempel låsanordningar.

För att öka inbrottskyddet välj fönster eller fönsterdörr med säkerhetsspanjolett och godkända säkerhetsslutbleck i karmen.

Lås och beslag som kan monteras i efterhand är:

- Säkerhetshandtag, låsbart med cylinder. Förutsätter att det finns spanjolett i fönstret.
- Fönsterlås, låsbart med cylinder. Finns för utåt- eller inåtgående fönster.

Båda produkterna förhindrar att någon kan krossa rutan, sticka in handen och utifrån öppna fönstret. Välj produkter som är godkända av försäkringsbolagen. En del försäkringsbolag ger premierabatt vid montering av godkända lås.

För ökad barnsäkerhet välj fönster med inbyggd barnspärr eller komplettera med typgodkänt barnskyddande ventilationsbeslag eller godkänd säkerhetsanordning, typ handtagsspärr.

Man bör också överväga om fönstret ska gå att öppna eller inte – minst ett fönster per rum måste kunna öppnas eftersom det utgör en av utrymningsvägarna vid en eldsvåda. Öppningsbara fönster kan vara utåtgående i bottenvåningen. Men på övriga våningsplan bör man välja inåtgående fönster eller vridfönster, som är lättare att putsa.

4 Verktyg och material

Vid byte av fönster behövs, förutom fönster:

- hammare
- bräckjärn
- sticksåg/tigersåg med metallblad eller bågfilblad
- tumstock
- vattenpass
- karmskruv (hylsa med integrerad fästskruv) med specialverktyg, eller karmhylsa (hylsa med separat fästskruv)
- träkil
- drev och drevverktyg
- drevningslist
- elastisk fogmassa, fogspruta
- spik eller skruv till fönsterbleck
- borr
- lister för mätning av diagonalmått.

Skogsindustrierna

Box 55525
102 04 Stockholm
Tel: 08-762 72 60
Fax: 08-762 79 90
E-post: info@skogsindustrierna.org
www.skogsindustrierna.org

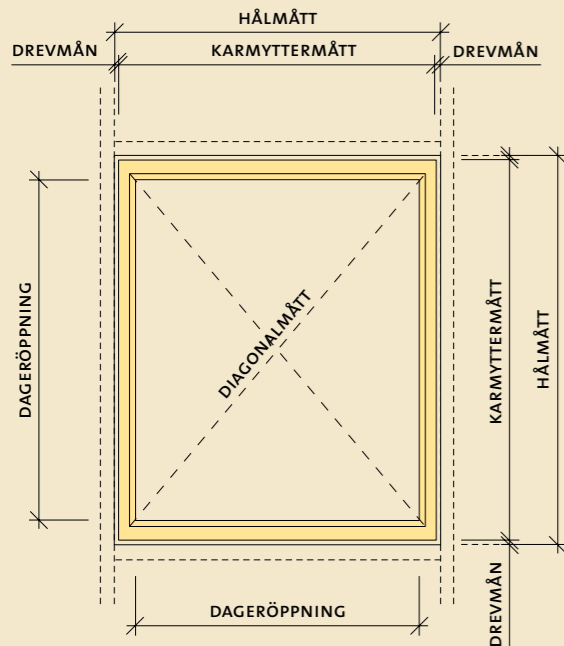
Cirka 20 kronor

www.byggbeskrivningar.se

5 Att mäta diagonalmått

Så här mäter du diagonalmått med hjälp av två lister. Lägg den ena listan på den andra. Håll dem diagonalt i karmöppningen. Drag ut listerna tills respektive ändar ligger dikt an mot karmhörnerna. Gör ett streck över båda listerna där de ligger omlott. Gör nu samma sak på motstående diagonal. Om strecket hamnar på samma ställe är diagonalmåttet lika.

6 Karmskruv – karmhylsa

Vid montering av fönster används ofta justerbar karmskruv eller karmhylsa. Vissa karmskruvar kräver ett specialverktyg, universalnyckel UN-T. Skruven består av en träskruv som roterar i botten av en yttre, utvändigt gängad hylsa, diameter 14. När karmskruven dras i fäster hylsan i karmen och skruven i stommen, vilket gör det möjligt att finjustera karmens avstånd till stommen. Karmhylsorna som passar i diameter 14 hål skruvas i från karmens utsida vilket förhindrar att virket i karmarna splittras runt hålet. Hylsorna är justerbara både från insidan karm och i smygen. Därefter skruvas fästskruvarna från insidan och fäster karmen. Fönster är oftast förborrade för karmskruvar och karmhylsor. Vid användning av karmskruv eller karmhylsa följs tillverkarens anvisningar.

7 Mått på fönster

Ett fönster bör, för att det ska vara lätt att montera, vara cirka 15–20 mindre i såväl höjd- som sidled än det hål som det ska monteras in i. Vid måtttagning för fönster ska karmyttermåttet tas, utvändigt bredd gånger höjd.

8 Ta bort det gamla fönstret

Ett fönster är ofta spikat eller skruvat till sidostyckena 1. Bredare fönster med mittpost 2 kan dock ha infästningar

även i över- och understycket. Infästningar finns för sidostycket ungefär mitt för gångjärnen och på samma höjd för motstående sida. Är överstycket 3 och bottenstycket 4 fäst till stommen har det utförts cirka 100 från mittposten.

Vid rivning lyfts fönsterbågarna 5 ur, lister och foder tas bort varefter man med en sticksåg eller tigersåg eller ett bågfilmsblad kapar spikar eller skruvar mellan karm och stomme. Oftast behöver man inte såga sönder fönsterkarmen när man tar bort det gamla fönstret. Gör därefter rent i fönsteröppningen, avkapade infästningar dras ur eller försänks i stommen.

9 Montering av det nya fönstret

Väg av med vattenpasset så att understycket i fönsterhålet är vågrätt. Lägg ut fyra kilar eller klossar 6, utifrån och inifrån, så att de möter varandra i fönsteröppningen cirka 100 från hörnen. Ställ fönsterkarmen på kilarna och ta ur bågen (gäller ej för vridfönster).

Sätt kilar i hörnen på överstycket och sidostyckena. Knacka in kilarna försiktigt, de ska bara låsa karmen i läge; för hårt inslagna kilar kan göra karmen skev. Se till så att kilarna på sidostyckena inte täcker de förborrade hålen. Väg av karmen våg- och lodrätt. Kontrollera även om den lutar inåt eller utåt. Avvikelse justeras med kilarna.

Kontrollera att karmen 7 inte har blivit skev, genom att ta karmens diagonalmått mellan hörnen. De två diagonalmått ska vara lika. Skruva fast karmen i väggen. Används karmskruv fästs dessa i de förborrade hålen, om sådana finns. Annars borras hålen och karmskruvarna eller karmhylsorna placeras enligt tillverkarens anvisningar.

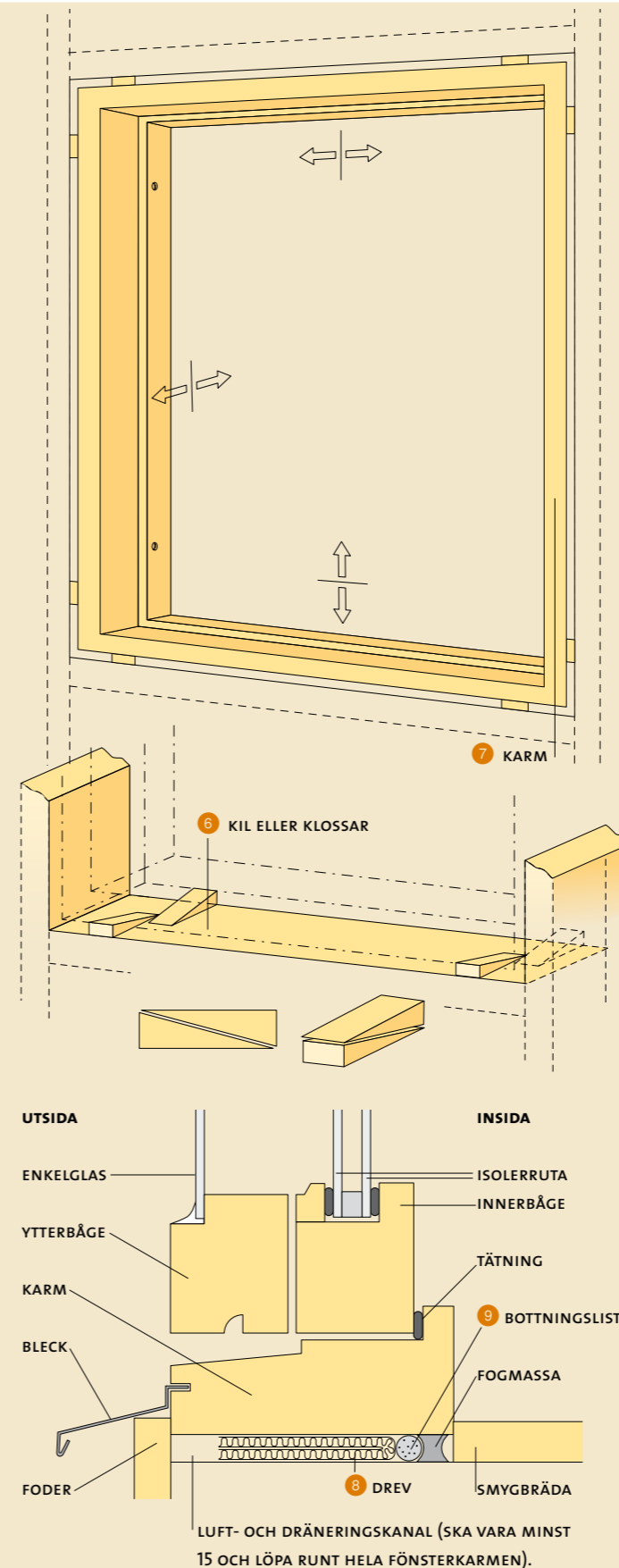
Används vanlig skruv ska kilarna vid sidostyckena 1 sitta kvar. Används justerbar karmskruv ska kilarna vid sidostyckena 1 tas bort när karmen väl har fästs. Kilarna under karmbottenstycket 4 skall sitta kvar. **Obs!** Vid montage av fönsterdörrar bör kilarna sitta kvar vid sidostyckena 1.

Se till att karmens placering i väggen möjliggör in- och avhängning av sidohängda fönsterbågar.

Kontrollera åter att karmen är i våg och lod. Eventuella justeringar görs genom att skruva in eller ut på karmskruvhylsan. Häng på fönsterbågen och kontrollera att den inte klämmer, låt bågen stå halvöppen, faller den in eller ut måste karmen justeras med karmskruvarna.

10 Drevning

Genom att fönstret har kilats mot stommen uppstår en liten springa. Den måste drevas 8, det vill säga tätas. För att drevningen ska vara effektiv är det nödvändigt att mellanrummet är minst 10–15 mm.

Drevning kan utföras med olika material. Tidigare användes blånor av lin. Numera används mineralullsremor eller fogskum. Ett fönster som drevats med fogskum kan inte efterjusteras. Därför är mineralull att föredra.

Drevning med mineralull bör ske utifrån mot en botteningslist 9 (gummilist) som monteras mellan karm och stomme. Det är viktigt att dreva kontinuerligt med obruten remsa som viks och trycks in i mellanrummet runt hela fönstret.

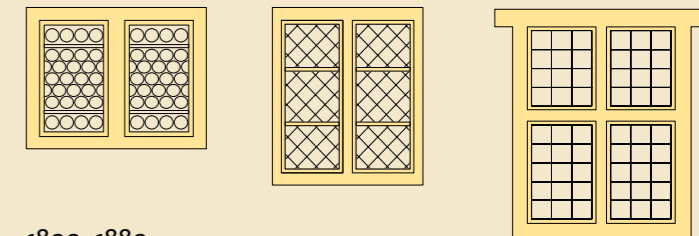
Använd medföljande verktyg eller en masonitbit, cirka 3 mm tjock – absolut inte ett vasst verktyg: det skadar remsan.

11 Underhåll av fönster

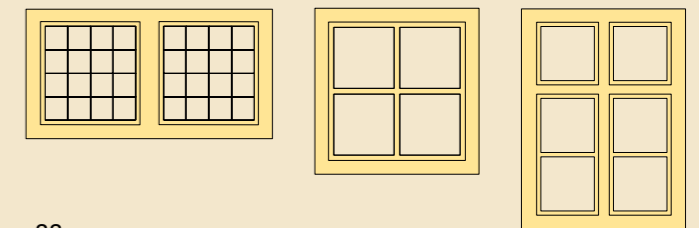
Färgen på bågar och karmar är olika hårt utsatt beroende på väderstreck. För fönster i söderläge är underhållsmålning ofta aktuell efter fyra till fem år, i andra väderstreck rör det sig om sju till åtta år. Speciellt viktig är kontrollen av bottenstyckena. Vid blåsbildning, matt färg, eller sprickbildning, måste målningen bättras på. All lös färg skrapas bort, ytan putsas av och grundmålas. Därefter täckmålas ytan två gånger. För fabriksmålade fönster följs fönstertillverkarens underhålls- och skötselansvisningar. Läs mer i Byggbeskrivning Måla utomhus.

12 Fönstrets utseende under olika tidsepoker

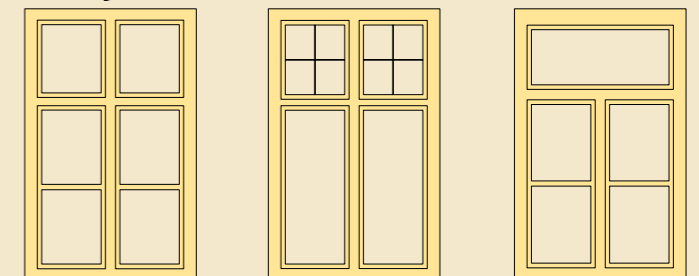
1400–1500

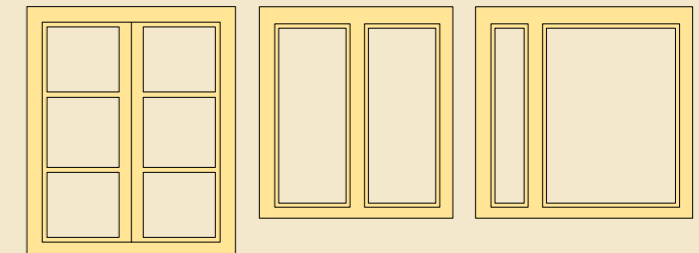
1800–1880

1880–1920

1920–1950

Föreningen Sveriges Skogsindustrier garanterar inte att byggnadsbeskrivningarna på denna webbplats är fria från fel eller brister. Användning av byggnadsbeskrivningarna som erhålls från webbplatsen sker på egen risk.

Såvida inte annat föreskrivs i tvingande lag, ansvarar Föreningen Sveriges Skogsindustrier inte för några direkta eller indirekta förluster som kan uppkomma i samband med användande av byggnadsbeskrivningarna.

Rättigheterna till innehållet på denna byggbeskrivning tillkommer Föreningen Sveriges Skogsindustrier.

Innehållet skyddas enligt upphovsrättslagen.

Kopiering av innehållet är förbjudet.

© Föreningen Sveriges Skogsindustrier, 2010